

Danilo Breščak

Spomini na začetno obdobje Jamarskega kluba Novo mesto

Moj jamarski spomin seže prav na začetek organiziranega jamarstva v Novem mestu, v november leta 1962. Tedaj smo živeli na novomeškem Bregu, septembra sem napolnil 15 let in postal dijak prvega letnika Gimnazije Novo mesto. Narava in kamni so me od nekdaj zanimali, morda zato, ker so v petdesetih letih pod nami, na bregu Krke, v skale pod mestom vrtali ogromno luknjo, načrtovano, a nikoli dograjeno zaklonišče. Mesece so dopoldne potekala vrtanja in miniranja ter izvažanje kamnine, popoldne pa smo jamo »zavzeli« otroci iz bližnje okolice. Tunnel se je daljšal, pod nekdanjo Fišerjevo hišo (Breg 10)

do blizu 80 metrov globoko, nekoliko krajši je bil izkopen še pod hišama št. 5 in 6. Načrtovali so vmesni povezavi, vendar je projekt kmalu zastal. Otroci smo med kamni iskali svetleče apnenčeve kristale, včasih so bile v njih cele žile, s stropa je pronicala voda in mezela po rovu proti izhodu. Včasih se je pojavil večji vodni tok, iz slabo tesnjenih greznic pa je pronicala tudi gnojnica. Privlačilo me je neznano, teme se nisem bal in na to »podlago« se je tisto jesen pojavil pravi jamarski impulz.

Dne 16. novembra se je na kratek obisk pri nas oglasil bratranec Miran Marussig, tedaj študent gradbeništva, sicer pa predan alpinist in jamar Društva za raziskovanje jam Ljubljana. Prišel je na ustanovni sestanek jamarskega društva v Novem mestu in ko je odhajal, mi je rekel: »Saj ti bi lahko šel pa zraven, zanimivo bo, boš videl!«

In sem šel. In ni mi bilo žal. In res je bilo zanimivo.

Na ustanovnem sestanku v prostorih DOZ-a (zavarovalnice) na Glavnem trgu nas je bilo okoli 40, nekaj dijakov in študentov, nekaj odraslih zelo različnih poklicev,

od geologa, biologa in gradbenega inženirja do tehnikov, uslužbencev in zdravnika. Ta, zadnji, je bil pravzaprav prvi, iniciator in začetna gonilna sila, kirurg dr. Uroš Tršan. Z vztrajnostjo in velikim smislom za delo z mladimi je s somišljeniki in podporo Jamarske zveze organiziral ustanovitev kluba. To je bilo toliko lažje, ker so se že pred tem novomeški študentje, povezani v klubu Strela in Omega, zanimali tudi za jame in nekatere od njih tudi že obiskovali. Dr. Tršan je postal prvi predsednik društva, katerega organizacijo je v veliki meri podpiral podpredsednik Ivan Žgajnar, ki je prevzel vse tajniške in druge posle, si dopisoval z Zvezo, lokalnimi družbenopolitičnimi organizacijami, iskal prostore in pisal prošnje za opremo in finančna sredstva, na sestankih zlasti mlajšega članstva pa so potekala izobraževanja o jamarski tehniki, uporabi

Danilo med kapniki v Kostanjeviški jami.

opreme, izdelavi zapisnikov in načrtov jam, meritvah in merilni opremi. Vsega je manjkalo, le zagnanosti in dobre volje je bilo veliko. Navduševal nas je Lojze Medle, takrat uslužbenec DOZ-a, ki je organiziral delo v klubu in na akcijah, Franci Bajer in Marjan Žnidaršič sta izdelovala jamarske lestvice za spuste v brezna. Jamarska zveza in zlasti Miran Marussig sta pomagala z materiali: svetilke – karbidke z gorilci, kombinezoni, jeklenice, najlonske vrvi. Urejen je bil prvi klubski prostor, v katerem smo se sestajali, učili jamarskih veščin in spretnosti ter shranjevali opremo.

Sprva in za vajo smo obiskovali manjše jame v okolici mesta, spomladi leta 1963 pa so se začele resne raziskave Studene jame v Kostanjevici, sedaj Kostanjeviške jame. Dne 30. marca je bil organiziran prvi obisk novomeških jamarjev v njej, raziskovalni skupini je sledila ekipa merilcev pod vodstvom inž. Korenčana, rudarskega inženirja in inž. Morettija, geologa, ki sta ob neposrednem delu prenašala znanje na mlajše člane.

Kmalu se je delu v klubu pridružil Milan Eržen, ki se je že kot izkušen jamar iz Idrije preselil v Novo mesto. Sledile so odprave v Kostanjeviško jamo, saj je bilo dela v njej veliko: iskanje prehodov in nadaljevanj, meritve, vzorčenje vode, izdelava načrtov. Tudi v lokalnem okolju se je povečevalo zanimanje za jamarske raziskave in kmalu je bila v Kostanjevici ustanovljena jamarska sekcija našega kluba, ki jo je vodil Martin Boltez. Začeli smo raziskovati tudi na pobočjih Gorjancev, na območju Poloma in vse do Žumberka in Pogane jame. Naše delo in raziskave so bile deležne pozornosti in podpore javnosti. Ekскурzije v Belo krajino so pripeljale tudi do ustanovitve sekcije kluba v Črnomlju, ki jo je več let zagnano vodil Stanko Klepec. Obe sekciji sta nekaj let pozneje, ko je delo v novomeškem klubu zajela kadrovska kriza, prerasli v samostojna kluba.

Danilo (četrti z leve) leta 1963 pred vhodom v Kostanjeviško jamo (takrat še jama Studena).

Kostanjeviško jamo smo obiskovali pogosto. Med letoma 1963 in 1965 sem bil na akcijah v njej vsaj petnajstkrat. Raziskovali in opazovali smo jo v različnih letnih časih in različnih vodnih razmerah, vedeli smo, da je v zaledju Gorjancev velik jamski sistem, v katerega pa takrat še nismo našli poti, naredili smo osnovo za ureditev jame za turistični ogled.

Lotevali smo se tudi drugih območij z brezni in jamami, npr. Velike (v njej sem v vodni kotanji – ponvici opazil jamski biser) in Male Prepadne na Brezovi rebri, Jazbine in Pihalnika pri Podturnu, zelo zanimiva pa je bila odprava na kočevsko stran Roga, v Željnske in Ciganske jame pri Kočevju. Takrat se je vanje stekala voda iz separacije rudnika rjavega premoga, iz katere so v podzemlje pronicale ogromne količine premogovega prahu. V vhodnem delu Željnske jame so bile te usedline videti kot živo blato. Spomnim se, da sem imel s seboj očetove visoke ribiške škornje do pasu. Ko sem zagazil v jamo, sem se začel pogrezati v blato in ko sem bil do sredine stegen v njem, sem se še pravi čas obrnil in vrnil k izhodu. To omenjam zato, ker se je jeseni 1965 ob silnem deževju, ko se je vodostaj v podzemlju pod Rogom moral ekstremno dvigniti, premogov prah pojavil v izvirih Radeščice v Podturnu in Obrha v sosednji vasi. Ogromne količine usedlin so se odlagale na rastlinju Radeščice in Krke v dolžini več kilometrov, celo v Novem mestu smo jih opazili. Območje jamskega oziroma podzemskega sistema pod pogorjem Roga je ogromno. Ob zelo velikem številu jam in brezni na tem območju bo prav gotovo napočil dan, ko bo omogočen vstop do vodnega toka v tem neizmernem sistemu med kočevsko-ribiškim poljem in dolino Krke.

V teh letih je klub nosil ime Vinka Paderšiča – Batreje, partizana, narodnega heroja, ki je svoje življenje končal v Beceletovi jami v Zagradu blizu Starega gradu. S tovariši so bili izdani, obkolila jih je italijanska okupatorska vojska, drugega izhoda niso več imeli. Bil je slavist, domnevali so, da je v nahrbtniku reševal izvod Dalmatinove Biblije z uničenega gradu Hmeljnik. Na to domnevo nas je opozoril naš gimnazijski profesor slovenščine Karel Bačer, ko je izvedel, da nas je kar nekaj gimnazijcev članov kluba. Majhno jamo z dvema vhodoma smo natančno preiskali, vendar razen nekaj drobnih predmetov in ostankov ožganega papirja nismo našli nič, kar bi lahko kazalo na tak knjižni zaklad.

Iz teh let so mi ostale v lepem spominu tudi številne medklubske akcije, ena od njih je bila na območju Snežnika pri Mašunu, večkrat pa sem se udeležil jamarskih ekskurzij v kraški sistem Postojnske jame, tako imenovanih Modrijanovih pohodov. Spoznavali smo Postojnsko, Pivško in Črno jamo, pomembna pa so bila tudi srečanja z eminentnimi slovenskimi krasoslovci dr. Francetom Habetom, dr. Andrejem Kranjcem, dr. Radom Gospodaričem z Inštituta za raziskovanje krasa in dr. Ivanom Gamsom z oddelka za geografijo Filozofske fakultete.

Vse te moje tedanje dejavnosti so v zadnjem letniku gimnazije razumljivo vodile k izbiri geografije kot izbirnega predmeta pri maturi in izdelavi maturitetne naloge z naslovom Dolenjski kras. Z njeno predstavitvijo sem pri profesorici Ladi Črtalič vzbudil toliko zanimanja, da si je zaželela obiska Kostanjeviške jame v spremstvu jamarjev, saj jama tedaj še ni bila urejena za turistične ogleda. Ko sem se ob koncu gimnazije odločal za študij, sem se najprej odločil za geologijo, nato pa po dveh letih nadaljeval z arheologijo.

V drugi polovici šestdesetih let je delo v klubu zamrlo. Nekateri so odšli na študij, nekateri na služenje vojaškega roka, drugi po eksistenco v tujino, formirale so se mlade družine, službe so zahtevale svoje in nastopilo je skoraj deset let trajajoče jamarsko »mrtvilo«. Razen posameznih akcij se v tem času ni dogajalo nič, jamarska oprema je delno propadla in zastarela, saj zanjo in za klub ni bilo ustreznega prostora. Spomladi 1977 pa se je življenje v klubu, zlasti po zaslugi Milana Eržena, začelo spet prebujati, v naslednjem letu je bil spomladi občni zbor, na katerem je vodenje kluba prevzel Lojze Medle, pravi delovni in raziskovalni zagon pa je v delo kluba prinesel Borivoj Ladišič, ki se je na začetku posvetil skrbi za opremo, nato pa prevzel vodenje klubskega katastra jam in vodenja ekskurzij. Terenske izsledke je posredoval osrednjemu katastru jam, ki ga vodi Jamarska zveza Slovenije, bil tudi avtor največjega števila zapisnikov in načrtov. Sam sem prevzel tajništvo kluba, s tem pa pisanje vseh mogočih prošenj za sponzorske pomoči v obliki opreme, obutve in kombinezonov, odpise najemnin, pa tudi promocijske dejavnosti za jamarstvo. V sodelovanju s postojnskim Inštitutom za raziskovanje krasa smo pripravili gostujočo razstavo Življenje kapnikov, predavanja, množični pohod mladine k Beceletovi jami in odkritje spominske plošče Vinku Paderšiču – Batreji, še prej pa čiščenje Beceletove jame in njene okolice.

Stalnica v delu kluba od začetkov leta 1962 do začetka osemdesetih let je bilo vprašanje klubskih prostorov. Selili smo se v vse mogoče in nemogoče »luknje« in zasilne prostore, od sobe v stari pošti (nekdanji kapucinski samostan nasproti hotela Krka na današnjem Novem trgu), kjer je imela prostore »ZOTKa«, kot je posrečeno

imenoval Zvezo organizacij za tehnično kulturo naš predsednik Lojze Medle, preko sobe v dvoriščnem delu stavbe na Rozmanovi (v podhodu levo od današnje Galerije Kralj), do dveh manjših prostorov v pritličju Sokolskega, nekdanj Narodnega doma. Takrat je v domu deloval del podjetja Dominvest, poleg jamarjev pa so v stavbi gostovali (in delali precej preglavic Dominvestu) karateisti ter šahovski in plesni klub. Velik podpornik delu v klubu je bil tudi Jože Cvitkovič v podjetju Komunala, ki se je zavedal, koliko koristnih podatkov in raziskav lahko jamarji prispevamo k reševanju tedaj še vedno aktualni problematiki zagotavljanja zdrave pitne vode, zlasti ob ugotovitvah, koliko jam in brezen je bilo zatrpanih s smetmi in drugimi, tudi biološkimi nevarnimi odpadki. Ta drugi zagon dela v klubu je bil leta 1982 kronan s pripravo prvega zvezka publikacije Dolenjski kras, prevzeli smo tudi organizacijo 12. Zbora slovenskih jamarjev, na katerem je bil zbornik predstavljen. Zbor je potekal v dvorani doma JLA (danes KC Janeza Trdine), terenski del pa z jamarskim taborom v Podturnu in Dolenjskih Toplicah. Morda je bilo to dejanje tudi vzpodbuda, da se je v Toplicah formirala skupina zelo zagnanih jamarjev – raziskovalcev, ki je pognala delo v klubu v nove dimenzije. Nekateri smo prevzeli druge izzive, drugi so nadaljevali in poglobljali spoznavanje kraških značilnosti podzemlja, o tem pisali in objavljali tehtne razprave, podprte s kvalitetnimi fotografijami. Meni je ostalo jamarstvo čudovita izkušnja, področje z velikim zanimanjem spremljam in seveda ostajam član kluba.

Lojze Medle, Andrej Hudoklin, Zdravko Bučar in Danilo Breščak med praznovanjem 55–letnice kluba v Galeriji Simulaker v Novem mestu novembra 2017. FOTO TOMAŽ BUKOVEC